

بماده مزبوره رأی گرفته شده تصویب گردید
 ماده ۲ - خط راه همان راهی است که تا کنون معمولات بتوسط
 قاطر و یا بو از بار فروش بمشهد سر و از مشهد سر
 بیار فروش حمل و نقل می شود و ابتداء آن از لب دریای
 بندر مشهد سر یعنی از آن نقطه است که مال التجاره
 وغیره از دریا نقل بخشکی میشود و انتهای آن شهر
 بار فروش است (بدون مذاکره تصویب شد)
 ماده سه (باصلاح کمیسیون)
 ساسانی تمهد مینماید قطعه راه مذکور در فوق

را بخرج خود تعمیر و عراده رو نماید یعنی ابتداء
 سه فرسخ راه را شوسه ساخته بعرض پنج ذرع و هر کجا که
 خط راه کمتر از پنج ذرع باشد باید اراضی طرفین
 راه را برضای مالک و تصدیق خبره خریداری نمود
 بر عرض راه بیفزاید که هیچ نقطه راه کمتر از پنج ذرع
 نباشد و دو شهر جنبین خط راه باید خارج و
 اضافه بر عرض راه و هر کدام یک ذرع باشد.

ماده ۴ - ساسانی تمهد است از مکارها و
 اشخاصی که در این خط راه بتوسط چارباغان مسافرت
 مینمایند و حمل و نقل مال التجاره و سایر معمولات
 میکنند بهیچ اسم و رسم حق العبور مطالبه نکند و
 کافی السابق در مسافرت و حمل و نقل معمولات آزاد
 باشند.

(این ماده نیز بدون مذاکره تصویب شد)
 ماده ۵ - قرائت گردید پس از مذاکره اخذ
 رأی در آن موکول بجلسه آتی گردید.

رئیس - دستور بقیه دستور امروز است
 آقای ادیب التجار سؤالی داشتید امروز از وزارت
 مالیه در خصوص حراج بفرمائید.

ادیب التجار - البته خاطر آقایان مسبق
 است که قراری گذاشته شده بود در باب حراج که تومانی
 یکعباسی بوزارت مالیه داده شود و همین یکی از
 عناوینی شده است برای کسانی که آشوب میکنند و
 مقتضیات آشوب را در ملک فراموش میآورند و اسباب
 اختلال اذهان مردم را فراموش میکنند و این را هم مثل
 مسئله قیان کرده اند یعنی بدرجه اجحاف میکنند و
 گریبان تجار را بطوری میگیرند که گمان میکنند وزارت
 مالیه ابدأ راضی نیست که یک چنین کار غیر مشروعی را
 بکنند اگر مجلس یکمچو قانونی را وضع کرده بود
 که از هر معامله تومانی یکعباسی بگیرند جای اشکال
 نبود ولی در صورتی که مجلس ابدأ همچو حکمی را
 نکرده است اینطور کارها کردن که هر شخصی چند
 پارچه از خانه بیرون میآورد بلیس گریبان او را میگیرد و
 تومانی یکعباسی مطالبه میکنند گمان نمیکنم همچو
 چیزی را مجلس یا وزارت مالیه رضایت بدهد (گفته شد
 این استیضاح است شما باید سؤال بکنید)

ادیب التجار - بنده حالا یکوقت را پیدا
 کردم از انفات حضرت رئیس یکچند کلمه را عرض
 کنم استدعایم لفظ استیضاح را فرمائید بنده مقدمه
 را باید بگویم آنوقت سؤال کنم - با کمال احترام
 از معاون وزارت محترمانه سؤال میکنم این کار چه
 کاری است اطلاع دارید یا نه و اگر اطلاع دارید چه
 اقداماتی کرده اید.

معاون وزارت مالیه - اولاً موضوع
 سؤال را معین نکرده که کدام مورد است فقط چیزی
 را که بنده اطلاع دارم این است که یکتخته قالبی را

بعضی از تجار عوض اینکه چوب و تنگه بگذارند پیش
 خودشان بطور قوام و مزایده فروخته اند این هم فرق
 نمیکند یا اینکه چوب و تنگه بگذارند البته حراج است
 و باید تومانی یکعباسی را بدهند این است که تومانی
 یکمچو از آنها گرفته اند.

ادیب التجار - این مطلب را عموم نمایندگان
 و شاید حضرت رئیس هم اطلاع دارند که یکمده آمدند
 در مجلس و عرضی و اسنادی را هم که در دست داشتند
 ارائه دادند و مخصوصاً یک پارچه فروش را که سمسار
 از خانه خریده گرفته اند گرفته اند اینکه فرمودید موضوع
 معین کنیم راجع بیک نفر نبوده که موضوع قرار
 بدهم و از وزارت مالیه سؤال کنم متظلم قریب
 پنجاه یا شصت نفرند.

معاون وزارت مالیه - کلبه سه قسم مالیات
 با اسم حراج از قدیم معمول بوده است که میگرفته اند
 یک قسم این است که از آنهایی که در خانه حراج میشود
 سابقاً معمول بوده تومانی یکمچو آن میگرفتند و تومانی
 پنجشاهی میدادند در ابتدای دولت حاضر مستوفی -
 الامالک قرار گذاشت که اینکار را دولت کرده حق
 حراج را خود دولت ببرد یک قسم هم آن قسمتی است
 که خود کسانی که حراج میکنند بطور مالیات میدهند
 یک قسم دیگر مالیاتهایی هستند که سمسارها بطور
 امانت از آنها میگیرند و حراج او را از قرار هفت
 شاهی میدادند و تومانی یکعباسی همینطور بیکه عرض
 کردم از سابق تا حال معمول بوده است در اینصورت
 چه دلیل دارد که سمسارها از برای خودشان که میخرند
 تومانی یکعباسی بدهند و یکمده از تجار که میآیند از
 خانه بگیرند بدهند.

رئیس - در خصوص کرمانشاهان یکسختی
 شده است و تا امروز اجازه جنک نداده بودند حالا
 سواد تلگرافاتی را که از وزارت داخله بحکومت
 کرمانشاهان شده قرائت میشود مجلس هر طور صلاح
 میداند اجازه بدهند.
 (سواد دو طفری تلگراف صادره از وزارت داخله
 بحکومت کرمانشاهان مشعر بر جلوگیری از حرکات
 داوودخان کلهر و یک فقره خطاب بدو داوودخان مشعر بر اتمام
 حجت و امر بپازگشت بمحل خود با ترضیه خاطر بحکومت
 قرائت شد.)

نوبوری - بنده در خصوص منهیات از وزارت
 داخله سؤال کرده بودم و وزارت داخله جواب نداده
 و اقدامی هم نکرده.

رئیس - قبل از شما آقای ادیب التجار هم همین
 سؤال را کردند و امروز هم بنا بود بیایند جواب
 بدهند گرفتاری کار کرمانشاهان مانع شد در جلسات
 آتی میآیند جواب میدهند.
 (مجلس ده دقیقه بعد از ظهر ختم گردید.)

جلسه ۱۱۱
صورت مشروح روز شنبه ۲۴ جمادی
الثانی ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبیل از ظهر در تحت ریاست
 آقای مستشارالدوله تشکیل و صورت روز پنجشنبه را
 آقای معاضدالملک قرائت کردند.

دکتر علیخان - وقتیکه صحبت انعقاد جلسات
 در صبح بود بنده یقین داشتم آقایان دیر تشریف می
 آورند آلمان که جلسه چهارم است می بینیم یکساعت

و نیم دیر شده است اینطور اگر بخواهیم دیر بیاییم
 گمان میکنم رفته رفته بظهر خواهد کشید و بنده
 عرض میکنم آقایان باید چهار بظهر در مجلس حاضر
 شوند و اگر در سر چهار ساعتی حاضر نمیشوند بعضی
 آقایان هستند که کار دیگری در خارج دارند و می
 توانند آنکار را بکنند میآیند در اینجا و وقتشان
 ضایع می شود خوب است قراری داده شود که در
 سر موقع حاضر شوند اگر حاضر نشوند کار پیشرفت
 نخواهد کرد.

حاج آقا - اولاً بنده يك اصل از قانون
 اساسی و يك ماده نظامنامه داخلی را میخوانم بعد
 مقصود خود را عرض مینمایم اصل شصتم قانون اساسی
 می نویسد .

اصل ۶۰ قانون اساسی (وزرا مسئول مجلسین
 هستند و در هر موعده که از طرف یکی از مجلسین احضار
 شوند باید حاضر گردند و نسبت باموریکه محول بآنها
 است حدود مسئولیت خود را منظور دارند.)

ماده ۵۴ نظامنامه داخلی مینویسد .
 نمایندگان میتوانند در بدو یا ختم مجلس از وزرا
 سئوالات نمایند از موضوع سئوال باید قبل از وقت وزیر
 رامستحضر نمایند .

تقریباً چندین سئوال اساسی اخطار بوزراء شد
 و خیلی تعجب است که ابدأ برای جواب حاضر نمی
 شوند در صورتی که در موقع سئوال نباید وقت معین
 کنند در موقع استیضاح باید وقت معین کنند و در بدو
 یا ختم مجلس باید حاضر باشند و سئوالات را جواب
 بگویند و خود بنده حاضر بودم که هیئت رئیس بآنها
 اخطار کردند و تا کنون بهیچوجه برای جواب حاضر
 نشدند و در چنین موقعی که اینهمه انقلابات و ابتلاآت
 داریم بشمیرانات تشریف میبرند و مشغول تفرج
 هستند و برای جواب سئوال و استیضاح حاضر نمی
 شوند و بعضی حادثه ها احداث میشود مردم گمان
 میکنند که و کلاء بوظیفه خودشان رفتار نمیکنند و حال
 آنکه و کلاء بوظیفه خودشان عمل کرده اند و میکنند.

رئیس - امروز بنا بود هیئت وزراء بیایند و
 جواب استیضاحات را بگویند .

حاجی سید ابراهیم - بنده يك اصل
 از قانون اساسی را لازم میدانم بخوانم در اصل نهم
 قانون اساسی نوشته شده است .

افراد مردم از حیث جان و مال و مسکن و شرف
 محفوظ و مضمون از هر نوع تعرض هستند و متعرض
 احدی نمیتوان شد مگر بحکم و ترتیبی که قوانین
 مملکت معین می نماید سه روز قبل از این مخبر الملک
 را که نمی شناسم و خیلی هم با اساس مشروطیت خدمت
 کرده است دو نفر رفته اند و ابراهیم را اول خواسته اند
 او را بکشند بعد که نگذاشته اند آن قدر او را زده اند
 که سرو دست او را شکسته اند در يك همچو
 مملکتی در پایتختش اینطور بی قانونی می شود در
 جاهای دیگر چه نوع رفتار می نمایند در عوض
 اینکه رسیدگی به ریاض تلگرافچی ها بکنند این
 اینطور با آنها رفتار می کنند در صورتی که حرف
 آنها این بوده که ما قانون نداریم و قانون خواسته
 بودند غرض اینست که حالا باید يك جوابی به ریاض
 آنها داد که تکلیف آنها هم معلوم شود

رئیس - آن سه نفر برای اینکار که نرفته

بودند برای اسكات يك همچان عمومی رفته بودند و
آشنخس خودش هم عریضه داده است و عریضه اش هم
رفته است بکمیسیون عریض.

فوری - عریض بنده داجع بحضور وزارت
بنده نمی دانم چه خاکی بر سر خودشان بریزیم از
اطراف هی تلگراف های رسید و حضور در لازم
است و اختطار می شود که باید نمایند در حاشان
نشسته اند در سر کارشان نشسته ما باید چکار بکنیم
آذربایجان را بخل بکنیم و ما را بگردن و کلا
ببندازند و تمام جاه را بخریم بکنیم و مردم را بر سر
ما بریزند اشخاصی که متصدی بودند استنطاق
شوند بعد از استنطاق و بکنیم هفت مسیره مجازات
آنها را همین که استنطاق می شود بکنند آیا حکم
هیئت مسیره است یا نه؟ چون که در این وقت
قول دادند که حکم هیئت مسیره اجرا می شود حالا
می بینیم بیرون استنطاق می شود و عریضه بکنیم
مدیر محبوسین را بر سر می کشند و آذربایجان را
بهم می زنند دیگر نباید کاری کرد و باید از این
زیاده بر این طاعت و کرامت بداریم.

ادیب التجار در آن نستی که مقصرین
بلتگی را وزراء مرخص کرده اند بنده با تمام بیانات
آقا میرزا اسمعیل توری هم داریم می خواهم بدانم
چرا گرفته و چرا یکسال بدون استنطاق حبس کردند
و چرا حالا رها کردند این يك مسئله ایست که باید
سؤال شود و جواب بدهند اما در باب تلگرافخانه
که باید اینجامدا کرده شود بنده خبر المله را نمی دانم
که کیست ولی آنقدر می دانم که آن تلگرافچی یا
اشخاصی که سیم تلگراف را تعطیل کرده اند
مقصودشان معلوم نیست که برای چه کرده اند
نبوده است و آن اشخاصی هم که در ولایات میباشند
چشمشان بر کار است آن معرك و آن تعطیل کننده
را مفسد باید بدانیم آن مفسد را باید داد کشید
بموجب قانونی که در این باب است سیم تلگراف
را تعطیل کرده اند و حکم خدا در کشیدن است
اول مفسدی که در این مملکت فساد کرده است
آن کسانی هستند که سیم تلگراف را تعطیل کرده اند
و اسباب همچان عمومی شده اند در صورتیکه آن سه
نفر که از طرف مجلس انتخاب شدند برای رسیدگی
و گفته بودند هر آینه حرف قانونی داشته باشید ما
حاضریم که تمام نمایندگان را مستحضر نموده تا سه
روز دیگر شما را از عهد بابت آسوده نمایم باز
بدون جهت سیم آذربایجان را هم تعطیل کرده اند
آزوریکه ما در آن مضاطرات عظیمه بودیم عقیده
بنده اینست خلاصی الاثر از این نیست

مقیم السلطنه - بنده یکی از آن سه نفر
بودم و می توانم بگویم که آقای ادیب التجار اشتباه
کرده اند و هیچ اظهار ایشان را فریب بصواب
نمی بینم دیگر اینکه يك حق فریبی در مجلس
مشاهده میشود که کم کم بجای بزرگ میرسد که
ما جماد را همیشه مکلف بقول قانون مملکت خودمان
میدانیم يك روزنامه را توقیف میکنند در صورتیکه
کاغذ است و ذیحق نیست آنچه داد و بیداد می کنند
و از توقیف خارج می کنند لکن از يك طرف

می بینیم شش نفر از اعضاء تلگرافخانه را می برند
حبس می کنند و یکی را بقدری می زنند که دارد
می میرد و هیچ اظهار حسباتی نمی کنیم و هیچ نمی
گوئیم که این شخص را چرا کتک زده اند و سر و
دست او را شکسته اند و برای چه این اقدام کرده اند
که بیشتر برخلاف قانون بوده است.

معاذ السلطنه - کارهایی که در آن دوره
سابق شده است گمان نمی کنم که در این دوره شده
باشد و هیچك از مجالس آنه بتوانند بکنند زیرا
با آنهمه تحریکات و جلو گیری های محمد علی میرزا
مجلس بکارهای بزرگ موفق شد و آنهم کارهایی که
کرده است گویا همه ماها تصدیق نمائیم لکن حالا
عوض اینکه روزی بر روی عقب برویم و مجلس نفوذ
خودش را دارد کم میکند و وزراء هم کار نمی کنند
کار که نمی کنند سهل است کار شکنی هم می کنند
در بعضی کارهای دیگر هم که مطالعه میشود مردم خیال
می کردند که این مسامحه و ماطله از طرف مجلس است
برای اینکه در موقعیکه فسون باید باردیبل برود
آن مذاکرات شد قبل از آنکه اردو برود آنهم
مذاکرات شد که زودتر اردو حرکت نماید آنقدر
مسامحه کردند تا آنکه فسون اجنبی وارد شد و
قتل و غارت کردند و کار اردیبل بجایی رسید که
دیگر محتاج بشرح نیست چرا باید از ابتدا مسامحه
شود و از اول جلو کار کوچک را بگیرند که کارهای
برسد که بروند در شهر اردیبل و مردم را بکشند
و تمام اموال مردم را بغارت ببرند و حالا هم هستند
اشخاصی که فساد میکنند و از آنها جلو گیری
نمیشود و چنانچه در چند روز پیش امیر اعظم بجهة
گرفتن مالیات با پسر قلیچ خان جنگ عظیمی کرده
است و شکست داده است دیگر اینکه در دو سه
نقطه که من اطلاع دارم بعضی از مفسدین و بعضی
از تحریکاتی که یا از طهران یا از جای دیگر است
مشغول کار هستند و علی الاتصال در صدد افشاش
هستند آیا تا امروز کدام مجلس را هیئت وزراء
تشکیل داده اند که با اتفاق هم بنشینند و برای مردم
بدبخت و این مملکت خراب حرفی بزنند و فکری
نمایند و نتیجه گرفته شود هیچك از این ترتیبات
نیست در کارهای اساسی این مملکت هیچ دقتی
ندارند بکلی آسوده و راحت نشسته اند مثل اینکه
این مملکت انگلیس و فرانسه است نمیدانیم عاقبت
چه خواهد بود و تکلیف مجلس با وزراء چیست
مجلس می تواند آن وظیفه را که برای خدمت ملت
در عهده گرفته است انجام بدهد همانطور که
وظیفه ما سؤال و استیضاح خواستن است
آزور را باید عمل کنیم اگر نمیتوانند از عهده
بر آیند آنوقت باید بملت اختطار کرد هر چه
میخواهید بکنید در دوره گذشته يك محمد علی
میرزا بود و حالا چندین نفر هستند که بلباس او
در آمده اند و همه روزه دچار بعضی اشکالات
می شویم.

آقا شیخ ابراهیم - در اطاق قوانین مالیه
امروز که ما آمده بودیم برای کار آذربایجان که

اعضاء نظمی را توفیق کرده بودند و فزاق روسی
بخانه نفع الاسلام گذاشته بودند بنده از وزیر امور
خارج سوال کردم که شما در خصوص اینکارها چه
جواب میگوئید شنیده میشود که اجزاء نظمی را
توقیف کرده و فزاق روسی بخانه نفع الاسلام رفته
است بنده يك چیزی که از زبان وزیر امور خارج
در اطاق قوانین مالیه شنیده اینست که او گفت من
حرفهای قانونی داشتم و ممکن بود که اقدام نموده
فورا دفع نمائیم ولی وزیر نداریم که بنشینیم بینیم
تکلیف چیست بنده بعد از آن ناخست آوردم بسردار
اسعد وزیر جنگ که آنجا تشریف داشتند گفتم این
حرف وزیر امور خارج ما است شما چرا جلسه
ندارید او گفت که بنده میدانم اینها بهانه گیری
است و خودشان میگویند اینها را بهانه می گیریم
این حقه بازیها را بهانه در می آوریم من گفتم این
را هم میگویند روی کاغذ بنویسند و جواب را بآنها
بگوئیم او گفت ما بیشتر از این میگوئیم که ما اینرا
بنویسید که ما زیادتر از این نمیتوانیم کار بکنیم و کاغذ
بما بدهید که از وزارت که خارج شدید افساد نمی
کنید چون وقتی که شما از وزارت خارج شدید ما
از شما اطمینان نداریم ممکن است شما هم چون
وزیر نیستید مثل سایرین فساد کنید اگر چنین نوشته
میدهند ورقه آبی حاضر است شاهم کنار می کنید
حاضر شوید تا بگویم این صحبت را بنده در کمیسیون
قوانین داله گفته ام اینها حالا کار نمی کنند سهل
است باید در محفل بکنیم هم استیضاح بکنیم باید
سؤال کنیم که اجزاء نظمی ما را در آذربایجان
گرفته اند چه شد و چرا گرفتند ملت میدانند و
بشاهم میگوئیم من صریحاً میگویم اینها بمجلس
اعتنائی ندارند اگر اینها اعتنا باین نمایندگان
ندارند مثل اینست که اعتنا بسی کرور ملت ایران
نکرده اند و اگر اعتنا بملت نکردند ملت هم بآنها
اعتنا نخواهد کرد آنوقت ما بدانیم که این هیئت
کار نمیکنند و کاری نیستند يك کار بجدیدی انتخاب
کنیم که مشغول کار شوند این مملکت که هلاک شدنی
نیست اگر این کار را نکنید بفرمایش آقای معاضد
السلطنه مجلس چیست بر روی بی کار خودتان
بگذارید ملت تکلیف خود را بداند و در فکر مملکت
خود باشد.

رئیس - بعضی از آقایان هم اجازه نطق
خواسته اند گمان میکنم فرمایشات آقایان هم فرمایش
آقا شیخ اسمعیل مشروطی است باید هیئت وزراء
بیانند و استیضاح بدهند خواهش میکنم مذاکرات
در اینخصوص را کافی دانسته و بسگذارید برویم
سر دستور.

(رایورت کمیسیون عریض مشر بر مرخصی
سه ماهه آقای تقی زاده که کمیسیون تصویب کرده
اند مرخصی ایشانرا و حال بمجلس رجوع شده است
که تا رای مجلس معلوم شود قرائت گردید.)

رئیس - چنانچه خوانده شد آقای تقی زاده
بواسطه کثرت زحماتشان سه ماهه مرخصی خواسته اند
حال بسته برای مجلس است.

محمد هاشم میرزا - بنده چون وجود آقای
تقی زاده را برای مجلس با زحماتی که کشیده اند در

این مدت خیلی با اهمیت تر از این میدانم که تبدیل کنند برای معالجه کردن امیدوارم مرخصی خودشان را پس بگیرند و وجود ایشان لازم است.

وکیل التجار - فواید وجود آقای تقی زاده بر هیچکس پوشیده نیست زحماتی را که ایشان متحمل شده اند قدر است لکن باید این مسئله را هم آقایان نمایندگان ملتفت باشند که سلامتی مزاج چیست از برای امتداد خدمت و الا بدون سلامتی مزاج که نمی شود کار کند و امتداد بدهد خدمت خودش را و علت مزاج اگر باشد بنده نمی توانم رای بدهم و اگر رفع کسالت مزاج شود آنوقت ما بیشتر می توانیم از ایشان استفاده کنیم اگر واقعا علت مزاج است هیچ نباید در اینخصوص مذاکره کرد باید رای داد.

رئیس - حالا رای گرفته می شود بر ایلورت کمیسیون عرایض کسانی که راپورت کمیسیون عرایض را راجع به مرخصی سه ماهه آقای تقی زاده همانطور که کمیسیون تصویب کرده است تصویب می نمایند قیام نمایند (با اکثریت تصویب گردید) [استیضاح آقا شیخ ابراهیم زنجانی قرائت شد مشر بر این که این بنده درخصوص آوردن مستشار های خارجه برای وزارتخانه که یکی از فصول پروگرام است ازوزرا استیضاح می نمایم.]

اسدالله میرزا - این مسئله بقدری مهم است که بنده اجازه خواسته ام دو کلمه عرض کنم ابتدائی که مجلس افتتاح شد می دانند که از خارج و داخل تمام نظرشان متوجه مجلس شد و همه امیدوار بودند که بواسطه این مجلس اقدامات صحیح و اصلاحات اساسی خواهند کرد و این مملکت ترقی خواهد کرد و از خارج هم روزنامه ها می آمد و پیش بینیها می کردند که کار این مملکت بزودی پیشرفت خواهد کرد و مخصوصاً وقتی که پروگرام و زواج مجلس آمد و در آنجا بود که مستشارها از خارجه بیاورند چقدر مایه امیدواری شد و از آنروز تا حال بدبختانه می بینیم چقدر سعی ها کردند که هم داخله را بر گردانند و هم خارجه را داخله همین طور که آقایان فرمودند نمی دانم چه اشخاصی از برای ازدیاد نفوذ خودشان و کم کردن نفوذ مملکت هر چه توانستند سعی کردند و اذهان مردم را نسبت بمجلس مسموم کردند و بنده می بینم کم کم اعتماد مردم بمجلس کم می شود و بقیه بنده لازم است یک هیئتی از طرف مجلس مأمور شوند و بروند به بنفند و در بین مردم دعوت نمایند رنج شبهه شود و اذهان مردم را در این مورد پاک کنند برای اینکه اشخاص کاملی را که می دانم اطینان به او این مجلس داشتند حالا می آیند و بگوش ما می گویند شما چه کار می کنید و مجلس چه می کند و بعضی اظهارات می کنند که هیچ مناسبت ندارد و ما در باب مستشارها هر روز ما منتظریم که لایحه وزراء در باب مستخدمین خارجه پیشنهاد شود در این باب مباحثات کرده شد و قرار شد در این لایحه پیشنهاد شود کار بجائی رسیده است که دوستان ملبری ما می نویسند که ما از این نوعی توپ داریم ما یوس می شویم زیرا که ما از ساعت اول منتظر

بودیم که از خارجه مستخدمین بیاورند و ادارت را منظم نمایند و تا این ساعت ابداء اقدامی نکرده اند و در واقع این پیشنهاد را بنده خیلی اهمیت می دهم که زودتر بوزراء اظهار شود که بیایند و جواب بگویند.

رئیس - آقایانی که اجازه خواسته اند همان روزی که استیضاح می شود سئوالات خودشان را بنمایند.

[راپورت کمیسیون فواید عامه راجع به امتیاز راه شوسه مشهد سر و بسار فروش قرائت گردید از ماده پنجم شروع بشود و اخذ رای] گردید.

ماده پنجم راپورت قرائت شد پس از مذاکرات و اصلاحات لازمه بعبارت ذیل تصویب گردید.

اتباع خارجه بهیچ قسم مداخله و شرکت در این قرارداد نباید داشته باشند.

یعنی ساسانی حق هر نوع بیع و شری و نقل و انتقال و اجاره و وثیقه دادن و شرکت در این راهرا باتباع خارجه یا کسی که در حمایت خارجه باشد ندارد و هر گاه یکی از شرکاء تبیه یکی از دول خارجه شد حق شرکت از او سلب خواهد شد باین معنی که سهم خود را باید بیکی از تبیه داخله بقیمت عادله انتقال دهد ولی شرکت باتبیه داخله را مجاز است.

ماده ششم - بعد از اصلاح اینطور تصویب شد ساسانی مجاز است که هر قسم عراده از قبیل چها چرخه وغیره در این راه بکار بیندازد و اگر دیگران خواسته باشند عراده از هر قبیل راه بیندازند ذهاباً و ایاباً مبلغ پنجهزار دینار باید ساسانی بپردازند ذهاباً دو هزار و یانصد دینار ایاباً دو هزار و یانصد دینار.

ماده هفتم - بعد از حذف یک جمله بعبارت ذیل اخذ رای و تصویب شد.

مدت این امتیاز از تاریخ امضای آن لغایت ۲۸ سال شمسی تمام است.

ماده هشتم - صاحب امتیاز باید بعد از انقضای مدت امتیاز تمام خط راهرا دائر و آباد و عراده و آنچه متعلق بر او و ملزومات عراده را می است تعمیر شده و بی عیب بکار گزاران دولت واگذار نموده تحویل بدهد و در توقفگاه که در محل مقصد دومر کوی ساخته و بعد از بخت مدت دولت واگذار نماید [با جزئی مذاکره تصویب گردید].

ماده نهم - هر گاه در زمین امتیاز ساسانی کار گزاران دولت علیه خواسته باشند امتیاز را آهن این خط را بیکی از اتباع دول خارجه یا داخله بدهند یا خود دولت بخواهد بسازد ساسانی حق خواهد داشت که آنچه را برای ساختن راه خرج کرده از قیمت عراده و غیره از روی ثبت و صورت دفتر تجارت خود بتقسیم [۱۸] ساله مدت امتیاز از دولت یا از کسیکه میخواهد این امتیاز را بگیرد دریافت داشته راه و عراده های خود را واگذار نماید یعنی باید خرجی که از برای ساختن راه و عراده نموده است به هیجده قسمت نموده هر چند سالی که از مدت امتیاز گذشته است حقی نخواهد داشت و هر چند سالی که باقی مانده است باید به همان نسبت باو بپردازند.

ماده دهم - هر گاه ساسانی از تاریخ امضای قرار نامه الی ششماه شروع بکار نکرد و تا دوسال راهرا نساخت و تمام نکرد که همه جا عراده رو باشد قرارنامه منفسخ خواهد شد.

ماده یازدهم - ساسانی وقتی میتواند اخذ حق العبور نماید که راه از هر حیث تمام شده باشد و تمام راه وقتی مصدق خواهد شد که از طرف مامورین وزارت فواید عامه بازدید شده و راپورت آن بوزارتخانه رسیده تصدیقنامه در دست صاحب امتیاز بوده باشد بدون داشتن این تصدیق نامه دیناری باسم حق العبور از مترددین اخذ نخواهد داشت.

ماده دوازدهم - ساسانی متعهد است عمله جانی که در این راه خواهد داشت تبیه دولت علیه باشند.

ماده سیزدهم - کمیسیون تصویب کرده بود باین امتیاز نامه الحاق شود هر گاه در طول مدت امتیاز در حسن ترتیب و دوران راه از طرف صاحب امتیاز قصوری شود و خرابی در راه بهم رسد ساسانی در اصلاح آن مسامحه نماید کار گزاران دولت خود آن اصلاحات را مرمت نموده بمصارف مزبوره را با اضافه خرج مأموران صاحب امتیاز دریافت خواهند کرد.

[مواد فوق بدون مذاکره تصویب شد.]

رئیس - رای گرفته میشود در کلیه این امتیاز راه شوسه بین مشهد سر و بار فروش حکم بموجب این مواد ۱۳ گانه دولت ساسانی واگذار نماید هر کس کلیه این مواد و امتیاز را تصویب مینماید قیام نماید.

[اغلب قیام نمودند و با اکثریت پذیرفته و از مجلس گذشت.]

راپورت کمیسیون استقراض داخلی راجع بپیشنهادی که از طرف آقای تقی زاده و آقای آقا شیخ علی راجع به عدم شرکت اتباع خارجه در سهام استقراض داخلی قرائت گردید کمیسیون چون نقطه نظر نمایندگان را مداخله خارجه در محل تأدیه این استقراض دانسته بود پس از مذاکرات لازمه و دقیقه برای جلوگیری از این مطلب تصویب کرده بودند که این ماده بقانون استقراض داخلی الحاق شود صاحبان سهام بهیچ عنوان حق دخل تصرف در محل تأدیه قرضی نخواهند داشت در این موضوع مذاکرات بسیار شده و محل اختلاف آراء نمایندگان گردید بالاخره چون این مسئله خیلی شایان دقت و قابل توجه بود برای اینکه کاملاً ملاحظه جوانب و اطراف این مسئله شده باشد رای در این موضوع موکول بجلسه آتی گردید.

راپورت هیئت منخبه بجهت تفتیش وزارت مالیه قرائت گردید مشر بر اینکه این هیئت حسب المقرر روز یکشنبه ۱۸ جمادی الثانیه قبل از ظهر بوزارت مالیه رفتند با تصویب معاون وزارت مالیه نخست باطاق محاسبات کل رفته ده جلد دفاتر روزنامهجات محاسبات خود را در موضوع جدید مرتب شده بود تا جایی که ثبت بود بسته و علامت گذارده

بعد از آن بشبه اعانه مالیه که در تحت ریاست آقای حاجی وکیل الرعایا است رفته يك جلد روزنامه بويك جلد دفتر را که از تاريخ ۱۱ ربیع الثاني الي ۱۴ جمادی الثاني و بترتیب جدید بود بسته و تقاضای دفتر و روزنامه قبل از آن تاریخ شد دفترى را ارائه دادند بوضع سیاق بر طبق آن تقاضای روزنامه او که روزی عمل اعانه بایشان رجوع شده است شد امتناع داشتند بالاخره چون روزنامه ابراز لیاقت و دفتر مزبور هم خارج از ترتیب سایر دفاتر بود تقاضا شد که آن دفتر را بدهند و محاسبات آن با دفاتر وزارت مالیه مطابقت شود نخست امتناع و بالاخره برای اینکه راپورت امتناع ایشان بمجلس داده نشود اظهار رضایت نمودند آن دفتر اخذ و بسته (یعنی علامت گذاشته) و بمعاون وزارت مالیه سپرده شد روز دو شبه نیز هیئت مزبوره بمالیه رفته اولاً چون در صورتی که آقای حاج وکیل الرعایا داده بودند هفتاد هزار تومان وجه داده ظل السلطان را بیانات ملی سیصد هزار تومان وجه اعانه مقبلی معزی الوالا جمع حرج کرده بودند المثنی تلگراف مورخه پنجم شعبان را که ظل السلطان بهیئت مدیره کرده وجه مزبور را بهلاوه سیصد هزار تومان مقبلی تقدیم ملت نمود بودند از تلگرافخانه خواسته شد تا در موقع عمل محسوب داشتن آن در جزو اعانه معین می شود ثانیاً آن قسمی که از دفتر اعانه از حاجی وکیل الرعایا اخذ و بمعاون وزارت مالیه سپرده شده بود مواجهه و یاد داشت شد که بمذاق ملاحظه تمام محاسبات با صورت مقابله و راپورت آن تقدیم شود ثالثاً صورت عایدات ضرابخانه از مدیر محاسبات کل خواسته شده بود ضبط شد تا در موقع رسیدگی شود رابعاً چون حاجی وکیل الرعایا بعد از رفتن هیئت مفتشه بمجلس و هیئت وزراء نوشته بود تا يك هفته محاسبات جمعی ایشان گرفته شود و الا از قرار ماهی يكهزار تومان حقوق اخذ خواهند کرد .

تعیین تکلیف بهیئت تفتیشیه رجوع شده و بمذاق خواستن علت جواب رابه بعد از خواندن هر یضه مشارالیه در مجلس موکول نمودند .

میرزا اسدالله خان - برای اطلاع خاطر آقایان نمایندگان محترم لازم است عرض کنم آنهایی که اطلاع از علم دفتر داری دارند می دانند که وضع رسیدگی در ابتدا این است در هر جائی که رجوع می کنند دفتر از همانجا دفتر را می بندند و مقصود اینست که تا آنجائی که ثبت شده است يك خطی را علامت میگذارد و رئیس آن اداره زیر خط را امضاء مینماید این برای اینست که معلوم باشد که بمذاق این تاریخ آنچه ثبت میشود داخل در حساب قبل از آن تاریخ نیست و اینکه در راپورت نوشته شده است که صورتی که بسیاق نوشته شده بود ممکن نبود بسته شود چون آن يك خطوطی است راست همان طوریکه مکرر دیده شده است که بالای آن خالی است و پائین آنهم خالی و همین وساز آنهم خالی است و هیچ ممکن نیست جائی را علامت گذارد که آنچه بمذاق آن علامت نوشته میشود راجع به قبل نباشد .

حاجی وکیل الرعایا - اینجا بعضی مطالب است که معلوم می شود این هیئت تفتیشیه نظر کارشان

تفتیش در شبهه اعانه بوده است بنده هر چه از ظل السلطان گرفته ام معلوم است بنده هیچ چیزی را نمی توانم در دنیا چیز بشمارم الا شرف را و از تمام چیزها میگذرم الا شرف بنده یکنفر ایرانی هستم باشرفترین مردم و حاضر در رفع این اتهامی که بنده زدن یعنی ادا نمایم چون این يك تهمت است که بنده زدن و عرض میکنم برای اینکه بدانید درست کار کرده ام استدعا می کنم و بنظر انصاف بمراض من گوش بدهید بنده الان ماهی هشتاد هزار تومان از عایدات ضرابخانه شما محل پیدا کرده ام که هر ماهه با گاری میآید یکصد و دوهزار تومان از جزیره هرمز که تا روز دوقرائش رانیده بودید و بيك کاغذ بيکلر بيکلر و معین التجار آنهم بده دوازده هزار تومان میگذاشت گرفته ام و باندازه دو کروارز گلوی مردم بیرون کشیده ام بنده خدا نبوده ام اینها را جمعی بودند که میخوردند بنده از خلق آنها بیرون کشیده ام و بدولت دادم یکروز نشستیم درخانه و نوشتیم پای مردم فلان الدوله چوهزار تومان فلان - السلطنه پنج هزار تومان فلان الملك سه هزار تومان بعد يك آدم وطن خواهی مثل من بدبخت پیدا شد و از روی آن سیاهه هفتصد و چهل هزار تومان وجوه اعانه جمع کرد اینها را کسی سند نسپرده بود که حالا از من حساب بخواهند تمام سیاهه و کاغذ بود من اینقدر را توانستم گرفتن شما هم بروید باقی او را وصول کنید من این بولاهائی را که از این اشخاص و از این محلها گرفته ام لابد اینها هم بامن دشمن شده اند و باید بگویند که فلان کس فلان مقدار پول خورده مثل اینکه بيکی میگوید فلان کس در خاک سرخ یکصد و بیست لیره گرفته است و راپورت میدهند که ما رفیقیم بدفتر رسیدگی کنیم جواب دفتر شخصی است مگر من نوکر شما بودم مگر طلبی از من داشته اید منتهی بدبخت شدم و اینقدر از خدمت را بملت کرده ایم و این قدر دشمن پیدا کرده ام شما چرا قبض المثنی تلگراف ظل السلطان را میخواهید کاغذی را که اریس بهیئت مدیره نوشته و در صندوق آهنی ضبط است و در آن دو تا بيد بدولت گفته است آنرا چرا نمیخواهید بدبخت آن کسی است که میخواهد برای پیشرفت مملکت خود اینقدر دشمن از برای خودش پیدا کند و آخر سزایش این باشد در حال بنده از مجلس درخواست میکنم يك هیئتی را انتخاب کنند مثل اینکه بنده يك سال است شبانه روزی بیست و چهار ساعت جان میکنم و کار میکنم بیایند پهلوی من و بيك بیست و چهار ساعت وقتشان را صرف نمایند تا معلوم شود که کار کن کیست و بنده اگر چون این يك تهمت است که بنده زده شده است تا روز سه شبه جبران این هتك شرف خود را میخواهم و هیچ حاضر نخواهم بود که اینقسم اظهارات را بشنوم شما چه حقی دارید بروید باطاق من دفتر شخصی مرا تفتیش کنید مگر من نوکر شما بودم مگر من اجیر شما بودم

رئیس - ده دقیقه تنفس است (در این موقع جلسه علنی ختم شد و بمذاق تنفس ثانیاً بتقاضای وزراء جلسه خصوصی تشکیل و نیم ساعت بمذاق ظهر ختم گردید)

جلسه ۱۱۴

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۷ شهر جمادی الاخر ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و سه ربع قبل از ظهر در تحت ریاست آقای مستشار الدوله تشکیل شد . صورت جلسه روز شبه را آقای معاضد الملك قرائت نمود .

دکتر علیخان - گویا در دستور یک چیزی فراموش شده و آن اعتراضی است که من در خصوص وقت کردم و خیلی جای تمجیب است که هیچ اهمیتی بوقت داده نمیشود و حال اینکه این یکی از چیزهای مهم است ملاحظه فرمائید امروز یک ساعت دیر آمدیم و بعد از این یک ساعت و نیم دیرتر خواهیم آمد . **رئیس** - این یک مطلبی است که آن روز هم فرمودید و همه هم شنیدند باید آقایان نمایندگان قدری دقت کنند که سروقت حاضر شوند این چیزی نیست که همه روزه یاد آوری شود .

حسنعلیخان - آنروز از طرف آقا شیخ ابراهیم زنجانی استیضاحی از هیئت وزراء خواسته بودند در دستور قید نشده است .

معاضد الملك - گویا خوب التفات نفرمودید قید شده است .

لسان الحکماء - بنده میخواهم پیشنهاد کنم طرحی که راجع بنظامنامه داخلی ارباب کبشرو پیشنهاد کرده بودند امروز یا جلسه آتی در دستور گذاشته شود .

رئیس - جلسه آتی جزه دستور خواهد شد **حاجی آقا** - بنده يك استیضاحی در خصوص پرسوگرام از هیئت وزراء سزاده بودم در جلسه گذشته هم اظهار کردم بازمی بینم امروز حاضر نشده اند برای جواب .

رئیس - باید توضیح فرمائید که در کدام فقره استیضاح دارید بجهت این که پرسوگرام وزراء دارای چندین فقره است .

حاجی آقا - بنده در تمام آن فقرات استیضاح دارم .

رئیس - یکی از فقرات آن استقرض از خارجه است در آن فقره هم استیضاح دارید آنکه گذشت و تبدیل استقرض داخلی شده .

حاجی آقا - بلی در خصوص تحصیل پول استقرض داخله استیضاح دارم و عراض من هم خیلی مفصل است .

رئیس - ثانیاً اخطار شده است هنوز وقت آن رامعین نکرده اند .

کاشف - در خصوص انتخاب علمائی که آقایان حجج معرفی کرده اند بنا بود اسمی آنها طبع و توزیع شود نشده است .

رئیس - طبع و توزیع خواهد شد .

فهییم الملك - در روزنامه پولیس ایران شرحی نوشته بود راجع بافتخار الاطباء که حالا افتخار الملك است در صورتیکه بنده هیچ یاد ندارم که چه روزی این مذاکره در مجلس شده است تا اینکه انتخاب این شخص از طرف مجلس تصدیق شده باشد و خیلی بد است که در مرکز يك همچو چیزی را